HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

התם ידיע ממשו הכא לא ידיע ממשן: וטרית טרופה וציר שאין בה דגה וכו': מאי חילק אמר רב נחמן בר אבא אמר רב זו סולתנית ומפני מה אסורה מפני שערבונה עולה עמה: א)תנו רבנן אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כגון הסולתנית והעפיץ אהרי זה מותר יש לו עכשיו ועתיד להשיר בשעה שעולה מן הים כגון אקונס ואפונס כטספטיים ואכספטיים ואוטנס במותר אכריז רבי אבהו בקיסרי קירבי דגים ועוברן ניקחין מכל אדם חזקתן אינן באים אלא מפלוסא ואספמיא כי ב)הא דאמר אביי האי צחנתא דבב נהרא שריא מ"ט אילימא משום דרדיפי מיא והאי דג טמא כיון דלית ליה חוט השדרה בדוכתא דרדיפי מיא לא מצי קאי והא קא חזינן דקאי אלא משום דמליחי מיא והאי דג טמא כיון דלית ליה קלפי בדוכתא דמליחי מיא לא מצי קאי והא קחזינן דקאי אלא משום דלא מרבה טינא דג טמא אמר רבינא האידנא דקא שפכי ביה נהר גוזא ונהר גמדא אסירי אמר אביי האי חמרא דימא שרי תורא דימא אסיר וסימניך טמא טהור טמא אמר רב אשי שפר נונא שרי קדש נונא אסיר וסימניך [1]קדש לה' איכא דאמרי קבר נונא אסור וסימניך קברי עובדי כוכבים ג)רבי עקיבא איקלע לגינזק אייתו לקמיה ההוא נונא דהוה דמי לחיפושא חפייה בדיקולא חזא ביה קלפי ושרייה רב אשי איקלע לטמדוריא אייתו לקמיה ההוא נונא דהוה דמי לצלופחא נקטיה להדי יומא חזא דהוה ביה צימחי ושרייה רב אשי איקלע להוא אתרא אייתו לקמיה (א) נונא דהוי דמי לשפרנונא חפייה במשיכלי חיורי חזא ביה קלפי גושרייה רבה בר בר חנה איקלע לאקרא דאגמא קריבו ליה צחנתא שמעיה להוא גברא דהוה קרי ליה באטי אמר מדקא קרי ליה באטי ש"מ דבר טמא אית ביה לא אכל מיניה לצפרא עיין בה אשכח ביה דבר טמא קרי אנפשיה [2]לא יאונה לצדיק כל און: והקורט של חילתית: מ"ט משום דמפסקי ליה בסכינא אע"ג דאמר מר ד)נותן טעם לפגם מותר דאגב חורפיה דחילתיתא מחליא ליה שמנוניתא והוה ליה כנותן טעם לשבח ואסור עבדיה דר' לוי הוה קא מזבין חילתיתא כי נח נפשיה דר' לוי אתו לקמיה דרבי יוחנן אמרו ליה מהו למיזבן מיניה אמר להו העבדו של חבר הרי הוא כחבר רב הונא בר מניומי זבן תכילתא מאנשי דביתיה דרב עמרם חסידא אתא לקמיה דרב יוסף לא הוה בידיה פגע ביה חנן חייטא א"ל יוסף עניא מנא ליה בדידי הוה עובדא דזביני תכילתא מאנשי דביתיה דרבנאה אחוה דר' חייא בר אבא ואתאי לקמיה דרב מתנא לא הוה בידיה אתאי לקמיה דרב יהודה מהגרוניא אמר לי נפלת ליד הכי אמר שמואל ה)ואשת חבר הרי היא כחבר ו)(תנינא להא) דת"ר אשת חבר הרי היא כחבר עבדו של חבר הרי הוא כחבר ז)חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן עד שיחשדו וכן חחצר שמוכרין בה תכלת הרי ח)(הן בחזקתן) עד שתיפסל ט)ת"ר טאשת עם הארץ שנשאת לחבר וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר וכן עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר כולן צריכין לקבל דברי חברות יאבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ אינן צריכין לקבל דברי חברות לכתחלה דברי ר"מ ר' יהודה אומר אף הן צריכין לקבל דברי חברות לכתחלה י)וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין על ידו נשאת למוכס והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו אמר רב חבי"ת בחותם אחד אסור חמפ"ג מותר בחותם אחד חלב כבשר ליין מתכלת אסורין

רש"י

התם ידיע ממשו. שהרי מטבילין בו והרוטב נאכל והיין נאכל עמו: **הכא לא ידיע ממשן.** שאין אוכלין הרוטב אלא הירק ולא הכניסו הירק לתוכו אלא להתקיים: **הרי זה מותר** גרסינן: **קירבי דגים.** שומנן: **עוברן.** הן ביצים של דגים: **מפלוסא ואספמיא.** ואין דגים טמאים מצויין שם: **צחנתא.** חילק: **דבב נהרא.** דבב שם הנהר: **דרדיפי.** בכח מקלחין דבדב"ש בלע"ז: **דלא מרבה טינא דג טמא.** קרקעית של אותו הנהר אין מגדל דגים טמאים: **חמרא דימא ותורא דימא.** דקי"ל במסכת חולין (דף קכז.) כל שיש בים כ) יש ביבשה ל) חוץ מן החולדה: **טמא.** ביבשה טהור בים: מ) **קדש לה'.** שהם קדש אסור: **קדש נונא.** שם דגים שבים: **חיפושא.** דג טמא: **חפייה בדיקולא.** כיסהו בסל ופירכס בתוכו ונשרו קליפין ונראו בדפניהם קשקשים דקים: **לצלופחא.** דג ושמו אנגילי"א: **להדי יומא.** נגד השמש: **צימחי.** קשקשים דקים: **משיכלי חיורי.** מתוך שהן לבנות נראין בהן קשקשים שהן שחורין: **שמעיה להוא דהוה קרי.** להוא מינא: **באטי.** והוא שם דג טמא: **מחליא ליה.** ממתקו: **מאינשי ביתיה.** אשתו. ודרך הרמאים למכור קלא אילן בשם תכלת: **נפלת ליד.** נפלת לידי. כלומר עכשיו אתה צריך לי: **צריכין לקבל דברי חברות.** מתחלה קודם שיהו נאמנין נ) לכל דברי חברות שיאכלו בטהרה ושיעשרו פירות וכיוצא בהן: **מוכס.** סתמא גזלן: **קשרי מוכס.** חותמות לנותני המכס כדי שלא יתבעום חביריו ומשרתיו פעם אחרת: **חבי"ת.** סימן הוא חלב בשר יין תכלת: אסורין

תוספות

התם ידיע ממשו. וא"ת תקשי ליה קנקנים דלא ידיע ממשן ואסר ר"מ וי"ל דהתם כיון דנפלט היין מן הקנקנים בשל ישראל הוה כמו בעין וידיע ממשן אבל יין לתוך הכבשים לא ידיע ממשן שמתבטל היין בכבשים ולמאי דפרישית לעיל דלא אסר רבי מאיר קנקנים ניחא: **אין לו עכשיו ועתיד ליגדל לאחר זמן.** אומר ר"י דדריש אין לו עיין לו כלומר עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד ליגדל לאחר זמן והכי דרשינן ביבמות (דף כב:) ובן אין לו עיין לו: **וסימניך טמא טהור טמא.** לכאורה לא קא יהיב האי סימנא אלא להני תרי מיני אחמרא ואתורא אבל אאחר מינין לא דהא בפ"ב דקידושין (דף מא.) אמר רבא מלא שיבוטא והוא עז של ים כדאמר בפ' הפרה (ב"ק דף נה.) הנהיג בעיזא ושבוטא מאי: **ה"ג רש"י שפר נונא שרי קדש נונא אסור וסימניך קדש לה' ואיכא דאמרי קבר נונא אסור וסימניך קברי עובדי כוכבים.** ור"ח גרס איפכא שפר נונא אסור קדש נונא שרי וסימניך (ירמיה ב) קדש ישראל לה' כלומר השם התירו לעמו ואיכא דאמרי קבר נונא שרי וסימניך קברי עובדי כוכבים אינם מטמאין באהל כלומר אינו טמא וכן משמע בסמוך דמייתי ההיא עובדא דאייתי ההוא נונא דדמי לשפר נונא בתר עובדי דההוא דדמי לחיפושא ולצלופחא דדגים טמאים הם משמע דשפר נונא נמי דג טמא הוא: **אגב חורפיה דחילתיתא ה"ל כנותן טעם לשבח.** וא"ת דלסגי ליה בקליפה כדאמר (חולין דף ח:) גבי שחטה בסכין טריפה וי"ל דחורפיה דחילתיתא בלע טפי ולא סגי בקליפה וי"מ כמו כן דבצל וקפלוט שנחתך בסכין של עובדי כוכבים דלא סגי ליה בקליפה דאגב חורפיה בלע טפי ושמעתי בשם הר"ס דחילתיתא דוקא דחריף טפי ולא בצל וקפלוט: **אמר רב חבי"ת בחותם אחד אסור.** פרש"י לפי שדמיהן יקרים והר"ר אפרים בר דוד היה אומר הטעם משום דאיתיה לאיסורא בעיניה אבל חמפ"ג אינו אלא תערובת אבל אין לומר הטעם משום יוקר שהרי מורייס דמיה יקרים מיין ואין נראה לר' יהודה דהא ודאי דאיכא הרבה מקומות שהיין יוקר יותר כדאמר לעיל (דף לד:) קיסתא דמורייס בלומא קיסתא דחמרא בד' לומי לכך נראה לו יותר טעם רש"י דפי' משום יוקר וכן משמע בסמוך דקאמר מ"ש גבינה דלא טרח ומזייף כו' וכן גבי פת דאי איכא גביה כי האי לא טרח ומזייף: פת

מסורת הש"ס

א) חולין סו. ע"ש, ב) סוכה יח., ג) [עי' תוס' לעיל לד. ד"ה ר"ע איקלע לגינזק ועי' היטב מ"ש בשם רש"י תענית יא: ד"ה מר עוקבא], ד) [לעיל לו. לח: וש"נ], ה) [שבועות ל:], ו) [ברי"ף והרא"ש ליתא ע"ש], ז) [בכורות ל:], ח) [צ"ל היא בחזקתה וכ"ה בבכורות], ט) בכורות שם עש"ה [תוספ' דמאי פ"ב הי"ב ע"ש], י) [בכורות שם ע"ש היטב], כ) [ביבשה רש"ש], ל) [בים רש"ש], מ) [צ"ל אחר ד"ה קדש נונא], נ) [בדפו"י לקבל],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת קֹדֶשׁ לַייָ מָחָר אֵת אֲשֶׁר תֹּאפוּ אֵפוּ וְאֵת אֲשֶׁר תְּבַשְּׁלוּ בַּשֵּׁלוּ וְאֵת כָּל הָעֹדֵף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד הַבֹּקֶר: שמות טז כג

2. לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן וּרְשָׁעִים מָלְאוּ רָע: משלי יב כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' לקמיה ההוא נונא דהוה דמי לשפרנונא:

לעזי רש"י

דבדב"ש [רבדי"ש]. שטף מים.

אנגיל"א. צלופח (דג טמא).

מוסף רש"י

סולתנית. מין דגים טהורים וסולתנית שמן ובקטנותו אין לו סנפיר וקשקשת ועתיד לגדל לאחר זמן, ואמרינן חילק של עכו"ם אסור, אותו מין דגים קטנים ונמכר הרבה ביחד (לעיל לד:). **שערבונה עולה עמה.** דגים טמאים דומין לה ועולין עמה (שם). **אקונס כו'.** כולן לשון פרסי הן (חולין סו:). **צחנתא.** מין דגים קטנים, **דבב נהרא.** הנהר בב שמו (סוכה יח.). **דרדיפי מיא.** קלות וממהרות לרוץ (שם). **חוט השדרה.** נותן כח באדם ובהמה ודגים להיות שדרתו עומדת בבריאות (שם). **והא קא חזינן דקאי.** בכמה נהרות הרדופין במימיהן (שם). **קלפי.** קשקשים (שם). **דלא מרבה טינא דג טמא.** אין טיט של אותו נהר מגדיל ומשקין שקלים ורמשים (שם). **האידנא כו'.** שהוסכו לתוכן עכשיו והם מגדלין שקצים ומהן יורדין לאותו נהר (שם). **אינן צריכין לקבל דברי חברות.** אם חזרו תחת יד חבר (בכורות ל:). **קשרי מוכס.** שים חותמות למוכסים וכשנותנין להן המכס הם נותנין לו חותם כדי שלא יתבענו מוכס שני (שם).

עין משפט נר מצוה

קסה א ב מיי' פ"א מהל' מאכלות אסורות הלכה כד סמג עשין סב טור ש"ע י"ד סי' פג סעיף א:

קסו ג טוש"ע שם סעי' ג:

קסז ד מיי' פ"ט שם הלכה כד סמג שם טוש"ע י"ד סי' לו סעיף א ב וסי' קג סעי' ו:

קסח ה ו מיי' פ"י מהל' מעשר הלכ' ב ופ"י מהל' מטמא משכב ומושב הלכה ה סמג עשין קלה:

קסט ז מיי' פ"י מהל' מטמא משכב ומושב הלכ' ה סמג שם:

קע ח מיי' פ"ב מהל' ציצית הלכה ו:

קעא ט י מיי' פ"י מהל' מטמא משכב ומושב הל' ו ופ"י מהל' מעשר הל' ג סמג שם:

קעב כ ל מיי' פי"ג מהל' מאכלות אסורות הלכה י סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קיח סעיף א:

קעג מ מיי' פ"ב מהל' ציצית הלכה ו סמג עשין כו:

רבינו חננאל

בידוע מותר. וקיימא לן כחזקיה דהוא רבו של ר' יוחנן: והחילק פי' מין דגים קטנים שמו חילק. ואמר רב היא סולתנית והיא דג טהור ומפני מה אסורה מפני שערבונה עולה עמה. פי' דגים טמאים מעורבים בה ועולין עמה: **ירושלמי** אמר ר' יוחנן היא חילק היא טרית טרופה: **ת"ר** דגים שאין להן עכשיו קשקשין ועתידין ליגדל לאחר זמן כגון הסולתנית והעפיץ. או דגים שיש להן עכשיו ועתידין להשירן בשעה שעולין מן הים כגון אקינס ואפונס וכספתיאוס ואסיפתיאוס ואטונס. אלו כולם שמות של מיני דגים בלשון יון הן וכולן מותרין הן. הואיל וקשקשין נמצאין בהן בין בתחלה בין בסוף. מכריז ר' אבהו בקסרי קרבי דגים ועובריהן נקחין מכל אדם. חזקתן אינן באין אלא מפילוסא ואספמיא. שמות של מקומות. כי הא דאמר אביי צחנתא דבב נהרא שריא. ואסיקנא מאי טעמא טינא דבנהרא לא מרבי דג טמא. והאידנא דשפכי בה נהר (נתן) [גוזן] ונהר גומדא אסירא. דאמרינן הני מנהר (נתן) [גוזא] ונהר גומדא אתו. מיכן שרא ר' אבהו דסבר טינא דפילוס ואספמיא נמי לא מרבי דג טמא משום הכי קרבי דגים ועובריהן של אותו מקום כולן מותרין. אמר אביי חמרא דימא שרי. תורא דימא אסיר וסימנך טמא דארעא שרי בימא. דשרי בארעא אסיר בימא. אמר רב אשי שפר נונא שרי קדש נונא אסיר. אלו הם שמות דגים ידועים. וסימן קדש לה'. כלומר מי ששמו קדש (וחולין) אסור. איכא דאמרי קבר נונא אסיר. וסימן קברי עובדי כוכבים טמאין. ר' עקיבא חפיה להההוא דג דהוה דמי לחיפושא בדיקולא. פי' חיככו לאותו הדג בכפיפה חדשה ומצא בו קשקשין וטהרו. וכן רב אשי העביר גבו של אותו דג שהיה דומה לשפרנונא על א) כיור של חרש וראה בו קשקשין וטהרו. ור' אמי החזיק אותו דג שהיה דומה לצלופחא בשמשא דיומא וחזא ביה צמחי ושרייה. נתברר כי אלו חיפושא ושפרנונא וצלופחא כולם דגים טהורים הן. רבה בר רב הונא קריבו ליה באקרא דאגמא צחניתא. שמע גברא דקרי באטי באטי אמר מאי דקמה. פי' נתנחש ואמר אין שם באטי. מה זה שלפנינו כלומר אין זה אלא דבר מכשול יש כאן. לא אכל מההיא צחניתא. לצפרא עיין בה ומצא בה דג טמא וקרי אנפשי' לא יאונה לצדיק כל און. וקורט של חלתית אסור משום שמפסקי ליה בסכין של עובדי כוכבים. ואע"פ שאמר מר כל נותן טעם לפגם מותר. אגב דחורפי' דחלתית ממתקו כח השמנונית של עובד כוכבים והוה ליה כנותן טעם לשבח ואסיר. עבדיה דר' לוי הוה מזבן חלתית בשוק. בתר דנח נפשיה דלוי שאלו ב) ואמר להו ר' יוחנן עבד חבר הרי הוא כחבר. רב הונא בר (משימי) [מניומי] זבן תכלת לציצית מאשת רב עמרם חסידא ובעא לה למילתא ופשט ליה חנן חייטא אנא זבני תכלת מאשתו של רבנאי ובאתי לפני רב יהודה ואמר לי מתגרניא נפלת ליד. כלומר בעל תיגרא (בעל מחתחה היה) נפלת לידי ואמר לי הכי אמר שמואל אשת חבר הרי היא כחבר. עבדו של חבר כחבר. חבר שמת אשתו ובניו וכו' עד שתפסל: ת"ר אשת עם הארץ שנשאת לחבר וכן בת עם הארץ שנשאת לחבר וכן עבד עם הארץ שנמכר לחבר כולן צריכין לקבל דברי חברות. אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ וכן בת חבר שנשאת לעם הארץ וכן עבד חבר שנמכר לעם הארץ אינן צריכין לקבל דברי חברות לכתחלה. ר"מ אומר (ר' יהודה) אינן צריכין לקבל לכתחלה. וכן היה ר"ש (אומר) בן אלעזר אומר משום ר' מאיר מעשה באשה שנשאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין בזרועו ומת ונשאת למוכס והיתה קושרת לו קשרי מכס על ידו. אמר רב חלב. ומפקינן חלב ומעיילינן חתיכת דג שאין בה סימן.

א) אולי צ"ל על כלי של חרש כל"ל. ב) נראה דצ"ל שאלו לקמיה דר' יוחנן ואמר להם דעבד חבר וכו'.